

الگوی گردشگری ساحلی و دریایی در سواحل رامسر^۱ (مبثنی بر انتخاب گردشگران)

احمدرضا شاهپوری، دانشجوی دکتری، گروه اقتصاد کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری

حمید امیرنژاد^۲، دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری

محمد قربانی، استاد گروه اقتصاد کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد

پذیرش: ۹۸/۲/۱۱

ارجاع جهت اصلاحات: ۹۷/۱۰/۲۶

دریافت: ۹۷/۷/۲۴

چکیده

با توجه به پتانسیل بالقوه سواحل جنوبی دریای مازندران، هدف مطالعه حاضر، ارائه الگوی گردشگری به کمک سنجش مطلوبیت گردشگران برای بهبود ویژگی‌های این صنعت به صورت موردی در شهر رامسر به کمک روش الگوی آزمون انتخاب و رگرسیون پیشرفته لاجیت شرطی^۳ است. به همین سبب با ۶۴۰ نفر از گردشگران به عنوان نمونه در سواحل رامسر که تعداد آنان به روش مختص به نمونه‌گیری در آزمون انتخاب حاصل شد، در بهار و تابستان ۱۳۹۷ مصاحبه میدانی انجام و از اطلاعات استخراج شده، مدل‌های مد نظر برآورد گردید. نتایج حاصل از برآورد رگرسیون لاجیت شرطی در مدل آزمون انتخاب نشان داد، به ترتیب ویژگی‌های بهبود امکانات بهداشتی-رفاهی و امکانات خدماتی-تفریحی و چشم انداز ساحل، تأثیر مثبت بر مطلوبیت نهایی گردشگران دارند و آنان حاضرند به ازای بهبود ۵۰ درصدی هر یک، ۴۰ درصد نسبت به وضع کنونی بیشتر هزینه کنند. در انتها بهبود چشم انداز ساحل و دریا با ۲۵ درصد، امکانات بهداشتی و رفاهی با ۵۰ درصد و امکانات خدماتی و تفریحی نیز با ۵۰ درصد بهبود نسبت به وضعیت فعلی به عنوان الگوی گردشگری مطلوب برای گردشگران و قابل دسترس برای سرمایه‌گذاران پیشنهاد شد.

کلیدواژه‌ها: اشتغالزایی، لاجیت شرطی، آزمون انتخاب، گردشگری ساحلی، دریای مازندران

۱. برگرفته از رساله دکتری با عنوان «طراحی الگوی گردشگری دریایی مبتنی بر پرداخت برای خدمات اکوسیستم، با تأکید بر اشتغالزایی و درآمد (مطالعه

موردی: سواحل جنوبی دریای مازندران)».

۲. نویسنده مسئول،

Email: hamidamirnejad@yahoo.com

مقدمه

کشورها می‌توانند از طرق مختلف مانند کشاورزی، صنعت و تولید درآمد کسب نمایند؛ که هر کدام از آنها مستلزم وجود امکانات خاص و منابع است. بسیاری از جوامع از نظر کسب درآمد از طرق مذکور در وضعیت مناسبی قرار ندارند ولی تقریباً کلیه جوامع می‌توانند از طریق گردشگری کسب درآمد و اشتغالزایی کنند و امکانات لازم برای گردشگری در هر کشور، به گونه‌ای خاص فراهم است (کمائی‌زاده و رضایی، ۱۳۹۴: ۲۰). گردشگری مجموع پدیده‌ها و ارتباطات ناشی از کنش متقابل میان گردشگران، سرمایه، دولت‌ها و جوامع میزبان، دانشگاه‌ها و سازمان‌های غیردولتی، در فرآیند جذب، حمل و نقل، پذیرایی و کنترل گردشگران و دیگر بازدیدگان است (شورای جهانی سفر و گردشگری، ۲۰۱۶). در مجموع، جاذبه‌های گردشگری موجب جذب گردشگران می‌شود که درآمد و سود برای کشورهای که گردشگرپذیر و اشتغال‌زایی، به ویژه برای جوانان و افزایش درآمد ساکنان به همراه خواهد داشت. برای مثال در سال ۲۰۱۶ صنعت گردشگری پس از صنایع نفت و خودروسازی به سومین صنعت درآمدزای جهان تبدیل شد و به طوری که گردشگری در انواع مختلف خود معادل ۷/۶ تریون دلار نزدیک به ۱۰ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان را در سال ۲۰۱۶ تشکیل داده است و این صنعت، ۲۷۷ میلیون شغل در جهان ایجاد کرده است، یعنی تقریباً به ازای هر ۱۱ شغل، یک شغل مربوط به بخش سفر و گردشگری است.

در بخش گردشگری داخلی، براساس آمارنامه بخش گردشگری وابسته به مرکز آمار ایران که در سال ۱۳۹۶ منتشر شده است، در بهار سال ۱۳۹۶، ۶۸ درصد خانوارهای ایرانی حداقل یک سفر داشته‌اند. از این مقدار ۵۳ درصد از سفرهای داخلی در فصل بهار بدون اقامت شبانه و ۴۷ درصد، با اقامت شبانه بوده است. در همین آمارنامه آمده است که تقریباً ۲۶ درصد مسافرت‌های با اقامت شبانه و ۳۳ درصد مسافرت‌های بدون اقامت شبانه با هدف تفریح انجام شده است. از لحاظ نوع اقامت برای اقامت‌های شبانه، اقامت در خانه آشنایان با ۷۲ درصد پیشتاز و سپس ویلا و آپارتمان اجاره‌ای با ۹ درصد، آپارتمان شخصی با ۶ درصد قرار دارند (آمارنامه گردشگری مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶).

اما آمار مربوط به تعداد نفر شب اقامت^۱ در سفرهای انجام شده در بهار سال ۱۳۹۶ به استان‌های سواحل جنوبی دریای مازندران در جدول ۱ آورده شده است. براساس اطلاعات جدول ۱، نزدیک به ۱۶ درصد از سفر اقامت‌های انجام شده کل کشور در بهار ۱۳۹۶ به سه استان سواحل جنوبی دریای مازندران صورت

۱ - تعداد نفر شب اقامت در سفرهای با اقامت شبانه عبارت از مجموع شب اقامت فرد فرد اعضای سفر رفته خانوار در فصل مورد بررسی است.

گرفته است. در این بین ۵۳/۵۸ درصد از کل نفر اقامت‌های انجام شده به مقصد سواحل شمال کشور و ۹/۶۲ درصد از سفر اقامت‌های کل کشور در بهار ۱۳۹۶ به استان مازندران صورت گرفته است (آمارنامه گردشگری مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶). در بین سه استان نوار ساحلی دریای مازندران، مشخص است که استان مازندران بیشترین اقبال را از لحاظ جذب انواع گردشگر دارد. این امر با توجه به وجود پنج محور جاده ورودی به استان، خط راه آهن و سه فرودگاه، دور از انتظار نیست. این در حالی است که حدود ۷۰ درصد هدف سفرهای گردشگران به استان‌های ساحلی شمال کشور خصوصا استان مازندران، بازدید و تفریح در سواحل و دریای مازندران عنوان شده است (اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان مازندران، ۱۳۹۵).

جدول ۱. تعداد نفر شب اقامت سفرهای انجام شده به مقصد استان‌های ساحلی شمال ایران در بهار سال ۱۳۹۶

منطقه					
گلستان	گیلان	مازندران	استان‌های ساحلی دریای مازندران	کل ایران	
۲,۷۶۴,۰۳۰	۱۲,۷۰۴,۶۴۴	۱۷,۸۵۹,۳۵۹	۳۳,۳۲۸,۰۳۳	۱۸۵,۷۹۹,۷۲۹	بهار ۹۶
۸/۲۹	۳۸/۱۱	۵۳/۵۸	-	-	سهم از استان‌های ساحلی (درصد)
۰/۱۴	۶/۸۳	۹/۶۲	۱۷/۹۳	-	سهم از کل سفرها (درصد)

منبع: آمارنامه گردشگری مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶

امروزه گردشگری ساحلی و دریایی به عنوان یکی از انواع مهم و متنوع گردشگری در حال رشد و توسعه است به نحوی که رشد سالیانه ۸ درصدی را در جهان دارد (حیدرزاده و همکاران، ۱۳۸۵: ۲۵). از امتیازات رونق گردشگری دریایی علاوه بر تولید شغل و درآمدزایی و رونق صنعت گردشگری، ورود فناوری و سیستم‌های نوین دریانوردی به کشور است که همین امر امکانات بسیار زیادی را در اختیار دیگر صنایع کشور قرار می‌دهد. از مشکلات عرصه گردشگری دریایی ایران و عدم موفقیت گردشگری دریایی ایران، نبود سرمایه‌گذاری داخلی یا خارجی و ناهماهنگی بین ارگان‌های ذیربط و همکاری نکردن آنها با یکدیگر جهت جذب سرمایه و به کار بستن آن است (حیدرزاده و همکاران، ۱۳۸۵: ۲۵). اما سود سرشار صنعت گردشگری به خصوص صنعت گردشگری دریایی بر هیچ کس پوشیده نیست، به طوری که بسیاری از شرکت‌های خصوصی داخلی و خارجی در صورت شفاف شدن مسیر سرمایه‌گذاریشان و تضمین فعالیت‌شان در ایران حاضر به سرمایه‌گذاری‌های هنگفت در این صنعت هستند و با توجه ویژه به این موضوع می‌توان

دریافت که در صورت ایجاد شرایط مناسب برای سرمایه‌گذاری بتوان صنعت گردشگری ایران را رونق داد (راسخی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۰). با توجه به موارد فوق در این پژوهش سعی خواهد شد تا به این سوال پاسخ داده شود که با وجود پتانسل‌های بالقوه و بالفعل گردشگری در سواحل، ترجیحات گردشگران و میزان تمایل آنان چگونه است؟

با این وجود با توجه به سوال فوق و مطالب ذکر شده و سهم گردشگری در اشتغالزایی و ایجاد درآمد و با توجه به پتانسیل ایران در برخورداری از ساحل و دریا، داشتن برنامه و الگوی جذب گردشگر در این زمینه، ضروری و حائز اهمیت است که این موضوع از اهداف این مطالعه است. جذب سرمایه در صنعت بالقوه گردشگری دریایی و ساحلی، ایجاد اشتغال و به تبع آن ایجاد درآمد راه چاره‌ای است که می‌تواند به اقتصاد عمومی کشور کمک نماید تا از وابستگی به اقتصاد نفتی به تدریج رهایی یابد. با شناخت ظرفیت‌های بالقوه استان مازندران در صنعت گردشگری ساحلی، با جذب و اختصاص درست سرمایه در این بخش می‌توان اولاً رضایت بیشتر گردشگران داخلی را جلب کرد و در نتیجه در جذب بیشتر گردشگر داخلی قدم برداشت، دوماً از خروج گردشگران داخلی و به تبع خروج ارز برای تفریحات دریایی در کشورهای همسایه کاست و در نهایت به جذب گردشگران خارجی و ارزآوری از این طریق دل بست. این خود نیازمند الگو و برنامه‌ای است که پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل منطقه‌ای را برای جذب و سوق دادن بهینه سرمایه بشناساند و این ارزش‌ها و ترجیحات تفریحی و تفریحی را برای گردشگران اولویت‌بندی کند و با ارتباط دادن این دو بخش، موثر واقع شود.

با توجه به اینکه دریای مازندران، بزرگ‌ترین دریاچه‌ی جهان است که در مرز بین آسیا و اروپا با طول خط ساحلی^۱ ۹۰۰ کیلومتر (نزدیک به ۱۴ درصد) از آستارا تا رود اترک جزء سواحل ایران است (راسخی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷). استان مازندران، با دارا بودن ۳۳۵ کیلومتر (۳۷/۲ درصد) از ساحل دریای مازندران، به عنوان استانی که بیشترین خط ساحلی را در سواحل شمالی ایران به خود اختصاص داده‌است، منبعی سرشار از فعالیت‌های تفریحی برای گردشگران است. (آمارنامه گردشگری مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶). به همین دلیل و با توجه به اقبال گردشگران به شهرستان رامسر، سواحل این شهر عنوان پایلوت گردشگری ساحلی و دریایی در این مطالعه در نظر گرفته شد.

در ایران تاکنون در خصوص ارائه الگوی گردشگری طبیعی و دریایی براساس ترجیحات گردشگران و

ابزار اقتصادی پرداخت برای خدمات اکوسیستم، مطالعه‌ای انجام یا حداقل انتشار نیافته است. مطالعاتی که در زمینه گردشگری انجام شده است عموماً به روش‌های دیگر صورت گرفته و صرفاً به بررسی نقاط ضعف و قوت اشاره کرده‌اند. اما در مطالعات خارجی، ارزشگذاری ترجیحات گردشگری طبیعی و محیط زیستی با ابزارهای اقتصادی رشد داشته است، که در ادامه به مطالعاتی که اخیراً در ارتباط با ادبیات مطالعه حاضر انجام شده است در جدول ۲، اشاره می‌شود.

جدول ۲. جدیدترین مطالعات مرتبط با مبانی نظری مطالعه حاضر

نویسندگان	سال	موضوع	روش	نتایج
احمدپور و همکاران	۱۳۹۵	بررسی شاخص‌های گردشگری دریایی در استان‌های ساحلی ایران	SAW و تحلیل شبکه	به ترتیب هرمزگان، خوزستان، مازندران، بوشهر، گیلان، سیستان و بلوچستان و گلستان رتبه‌های ۱ تا هفتم از لحاظ برخورداری از شاخص‌های گردشگری دریایی دارا می‌باشند
کمائی‌زاده و رضایی	۱۳۹۴	تعیین استراتژی بهینه برای توسعه گردشگری دریایی	سوات ^۱ - ای اچ بی ^۲	مناسب‌ترین استراتژی برای توسعه گردشگری دریایی جزیره کیش، استراتژی بهره‌مندی از توان سیاسی و مدیریتی است
راسخی و همکاران	۱۳۹۲	و عوامل مؤثر بر تمایل به پرداخت گردشگران ساحلی دریای مازندران	روش ارزشگذاری مشروط	ارزش تفریحی سالانه‌ی ساحل، ۳/۲ میلیارد تومان است
جورجیو و همکاران ^۳	۲۰۱۸	اهمیت گردشگری ساحلی و ترجیحات کاربران ساحل	معیار پنج‌عاملی مدیریت	در انگلستان علاقه بیشتری به مناظر دارند، بنابراین مدیریت موثر ساحل شامل شناختن ترجیحات و اولویت‌های مشتریان می‌شود.
ژانگ و همکاران ^۴	۲۰۱۷	بررسی ناهمگنی ترجیحات ماهیگیران تفریحی برای ویژگی‌های کیفیت آب دریاچه اروی	آزمون انتخاب گسسته	ماهیگیران حاضر به پرداخت ۸ تا ۱۱ بیشتر برای یک کیلومتر کمتر قایقرانی از طریق مسیرهای پوشیده شده از جلبک‌های مضر برای رسیدن به سایت ماهیگیری هستند.
پرایاگا ^۵	۲۰۱۶	برآورد ارزش تفریحی ساحل برای مردم محلی در کوئینزلند ^۶ استرالیا	مدل‌های محدود مختلط	شرکت در سه فعالیت شنا، بساط پیک نیک و ماهیگیری در دو کلاس متفاوت بوده است، در حالی که پیاده‌روی، قایقرانی و کمپینگ در هر دو کلاس نتایج مشترکی داشته است.

1. Strength Weakness Opportunity Threat
2. Analytic Network Process
3. Giorgio et al.
4. Zhang et al.
5. Prayaga
6. Queensland

ادامه جدول ۲

نویسندگان	سال	موضوع	روش	نتایج
کرستی ^۱ و همکاران	۲۰۱۵	ارزشگذاری خدمات اکوسیستمی ساحلی و دریایی در منطقه سنت وینست	روش آزمایش انتخاب	ارزشگذاری اقتصادی خدمات اکوسیستم دریایی ممکن است برای طراحی و هدف قرار دادن سیاست‌های حفاظت دریایی و به حداکثر رساندن مزایای رفاهی مورد استفاده قرار گیرد.
بیردیر و همکاران ^۲	۲۰۱۳	بررسی تمایل به پرداخت به عنوان ابزاری اقتصادی برای مدیریت گردشگری ساحلی	ارزشگذاری مشروط	برای هر سه ناحیه به ترتیب ۲/۳۳، ۲/۲۲ و ۱/۷۷ واحد پولی به ازای هر بزرگسال بدست آوردند. آنها این قیمت‌ها و ارزش‌های محاسبه شده را به دولتهای محلی برای مدیریت کارآمد سواحل پیشنهاد کردند.

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به مجموع مطالعات بررسی شده هم‌جهت با مطالعه حاضر، می‌توان دریافت که در مطالعات اندک داخلی صرفاً به بیان نقاط ضعف و قوت گردشگری ساحلی و دریایی با روش‌های توصیفی بسنده شده است. در مطالعات خارجی با روش‌های مختلف به ارزشگذاری خدمات اکوسیستم دریایی پرداخته شده، هر چند در سال‌های اخیر استفاده از روش‌های پرداخت برای خدمات اکوسیستم به روش آزمون انتخاب، رشد چشم‌گیری داشته است. با توجه به موارد ذکر شده مطالعه حاضر از همه جهات نسبت به مطالعات داخلی کم نظیر است و نسبت به مطالعات خارجی از لحاظ استفاده همزمان از روش پرداخت برای خدمات اکوسیستم با الگوهای رگرسیونی پیشرفته لاجیت^۳ شرطی براساس ترجیحات گردشگران دریایی متفاوت است.

روش پژوهش

یکی از کارکردهای اکوسیستم ساحلی و دریایی، کارکرد تفریحی آن برای گردشگران و فعالین این عرصه است. به همین جهت در این مطالعه برای ارائه‌ی الگوی گردشگری دریایی با اهداف درآمدزایی، از این ابزار اقتصادی بهره گرفته می‌شود. از این رو از روش آزمون انتخاب^۴ و مدل‌های رگرسیونی پیشرفته گسسته برای کمی‌سازی ترجیحات مولفه‌های (ویژگی‌های) مختلف طراحی الگوی گردشگری دریایی استفاده می‌شود.

1. Christie

2. Birdir

3. Logit

4. Choice Experiment

در روش آزمون انتخاب، از گردشگران خواسته می‌شود که از بین کالاهای و پیامدهای فرضی رقابتی که در پرسشنامه توصیف شده‌اند، انتخاب نمایند. کالاهای یا پیامد فرضی مجموعه‌ای از ویژگی‌ها هستند، که هر کدام می‌تواند دارای تعدادی سطح باشد و این سطوح در هر سناریو متفاوت می‌باشند (پن^۱، ۲۰۱۳: ۲۸).

در تئوری لانکستر فرض بر این است که گردشگران به دلیل تغییرات در روش مدیریتی توصیه شده توسط قرارداد پرداخت برای خدمات گردشگری اجرا شده توسط دولت یا بخش خصوصی، با کاهش مطلوبیت مواجه می‌شوند؛ و پرداخت آنان با افزایش مطلوبیت همراه است. همچنین فرض می‌شود که یک گردشگر یک قرارداد را انتخاب می‌کند؛ اگر مطلوبیت خالص حاصل از آن انتخاب، بیشتر از هر قرارداد و یا هر گزینه‌ی رقابتی باشد. بر اساس نظریه مطلوبیت تصادفی، احتمال اینکه یک گردشگر یک انتخاب خاص را شکل دهد زمانی است که مطلوبیت آن انتخاب افزایش یابد. مطلوبیت کلی به دست آمده از یک قرارداد به عنوان یک تابع مطلوبیت به شکل رابطه (۱) بیان می‌شود (پن، ۲۰۱۳: ۲۸):

$$U_i(P_h) = U(Z_h; \quad (1)$$

که در آن P_h ، h مین سناریوی برنامه‌ی پرداخت برای خدمات اکوسیستم است، $U_i(P_h)$ مطلوبیت مشتق شده از آن سناریو است، Z_h یک بردار از صفات (از جمله پرداخت) است که برنامه P_h را تشکیل می‌دهند و x_i برداری از ویژگی‌های گردشگر i ام است (پن، ۲۰۱۳: ۲۹). فرض می‌شود مطلوبیت یک تابع سود ایجاد شده توسط گردشگر است که به نوبه خود تابعی از ماهیت برنامه (P_h) می‌باشد. این تابع مطلوبیت دارای یک تابع مطلوبیت غیر مستقیم $v_i(P_h)$ است که دارای یک جزء سیستماتیک قابل مشاهده $v(P_h)$ و یک جزء غیر قابل مشاهده تصادفی ε_{ih} می‌باشد (هانلی^۲ و همکاران، ۲۰۰۵: ۳۰):

$$V_i(P_h) = v(P_h) + \varepsilon_{ih} \quad (2)$$

در آزمون انتخاب از انواع مدل‌های رگرسیونی پیشرفته با متغیر وابسته گسسته استفاده می‌شود. در اغلب مطالعات از رگرسیون لاجیت شرطی^۳ و چند جمله‌ای^۴ استفاده شده است. با فرض توزیع ویبول^۵ (گامبل)

---

1. Penn
2. Henley
3. Conditional Logit
4. Multinomial Logit (MNL)
5. Weibull Distribution

برای توزیع جملات اختلال و آزمون فرض استقلال گزینه‌های نامرتب می‌توان از تصریح مدل لاجیت شرطی (CL) به صورت رابطه (۳) بهره برد (مک‌فادن^۱، ۱۹۸۳: ۲۸).

$$prob(i) = \frac{\exp^{\mu V_i}}{\sum_{i \in C} \exp^{\mu V_i}} \quad \forall i \in C_n \quad (3)$$

این معادله می‌تواند ارتباط بین احتمال انتخاب گزینه جایگزین h در مجموعه انتخاب C و مطلوبیت حاصل از آن را توضیح دهد. μ پارامتر مقیاس می‌باشد که با واریانس جملات اختلال رابطه عکس دارد و برای سادگی، یک فرض می‌شود. عمومی‌ترین فرض در مورد تابع مطلوبیت غیرمستقیم V_i این است که تابعی جدایی‌ناپذیر، جمع‌پذیر و خطی از متغیرهای توضیحی (ویژگی‌ها) می‌باشد که رابطه (۴) آن را نشان می‌دهد (هنشر و همکاران^۲، ۲۰۰۵: ۳۲):

$$V_{in} = \alpha + \sum_K \beta_K X_{ki} \quad (4)$$

α ، عرض از مبدأ برای مقایسه مطلوبیت گزینه مورد نظر با مطلوبیت گزینه وضعیت کنونی است. C_n تعداد مجموعه‌های انتخاب، i تعداد مشاهدات، n نشانه گزینه n در مجموعه انتخاب C_n است. K ، نشان‌دهنده ویژگی‌هاست. در نهایت، مدل لاجیت شرطی به صورت رابطه (۵) تصحیح می‌شود (هنشر و گرین، ۲۰۰۵: ۲۸۷):

$$P_{in} = \frac{e^{\alpha + \sum_K \beta_K X_{ki}}}{\sum_{i=1}^i e^{\alpha + \sum_K \beta_K X_{ki}}} \quad (5)$$

یک محدودیت لاجیت شرطی، وجود شرط استقلال گزینه‌های نامرتب است. برای بررسی ویژگی استقلال گزینه‌های نامرتب که در نتیجه آن، کشش‌های متقاطع بین کلیه گزینه‌ها یکسان خواهد بود، آزمون هاسمن^۳ مربوطه پیشنهاد شده است (مک‌فادن، ۱۹۸۳: ۳۶). توصیه شده است که الگوی لاجیت شرطی برای خاصیت استقلال گزینه‌ها باید با استفاده از آماره هاسمن - مک‌فادن برای اطمینان از عدم نقض این

1. McFadden
2. Hensher et al
3. Hausman Test

فرض آزمون شود که فرضیه آن به صورت زیر می‌باشد. اگر الگوی لاجیت شرطی بدون توجه به این خصوصیت تخمین زده شود، ضرایبی تورش‌دار و پیش‌بینی‌هایی نادرست خواهیم داشت.

لاجیت شرطی اختلاف معناداری بین ضرائب وجود ندارد H_0 :

انواع دیگر مدل‌های لاجیت اختلاف بین ضرائب سیستماتیک می‌باشد H_1 :

از آن‌جا که در مدل‌های لاجیت، امکان تفسیر مستقیم ضرائب وجود ندارد، برای مقایسه مقادیر ضرائب، از قیمت‌های ضمنی^۱ استفاده می‌شود و نرخ نهایی جانشینی بین متغیرهای محیط زیستی و متغیر بازاری (وسیله پرداخت) محاسبه خواهد شد. برای محاسبه قیمت ضمنی یا تمایل به پرداخت افراد برای ویژگی‌ها در الگوی آزمون انتخاب، منفی ضریب هر ویژگی بر ضریب ویژگی قیمت یا هزینه تقسیم خواهد شد. بدین ترتیب، تمایل به پرداخت افراد از رابطه (۶) محاسبه می‌شود. هر قدر اندازه ضریب مذکور بزرگ‌تر باشد، قیمت ضمنی بالاتر است (بارو^۲، ۲۰۰۸: ۱۲).

$$MRS = -\left(\frac{\beta_{\text{attribute } a}}{\beta_{\text{attribute } b}}\right) \quad (6)$$

در نهایت برای ارائه الگوی گردشگری با توجه به ترجیحات افراد و برآورد قیمت‌های ضمنی و تغییر در سطوح ویژگی‌ها از یک سیاست فرضی به سیاست دیگری، می‌توان مقادیر تغییر رفاه ناشی از هر سیاست فرضی را محاسبه کرد. اختلاف بحرانی هیکسین، که به آن مازاد جبرانی^۳ نیز گفته می‌شود، به صورت رابطه (۷) می‌باشد (پن، ۲۰۱۳: ۳۲).

$$CS = -1/\beta_{\text{Price}} \left[\ln\left(\sum_{j=1}^J \exp(V_j^1)\right) - \ln\left(\sum_{j=1}^J \exp(V_j^0)\right) \right] \quad (7)$$

که در آن، V_j^1 مطلوبیت غیرمستقیم ثانویه حاصل از تغییر در سطح ویژگی و V_j^0 مطلوبیت غیرمستقیم

---

1. Implicit Price
2. Brau
3. Compensating Surplus

اولیه قبل از تغییر در ویژگی است. β Price ضریب قیمت یا هزینه یا مطلوبیت نهایی درآمد است. از رابطه (۷) در محاسبه سهم مؤلفه‌های جایگزین در ویژگی‌ها و سطوح آزمون انتخاب استفاده خواهد شد. در نهایت با اولویت‌بندی سناریوهای مختلف بر اساس مؤلفه‌هایی که گردشگران به آنها رای و نظر داده‌اند، الگوی نهایی گردشگری دریایی برای منطقه مورد نظر، طراحی و ارائه خواهد شد. پس از نتیجه‌گیری از الگوهای معرفی شده و کاربرد روش آزمون انتخاب که مبتنی بر متغیرها و ویژگی‌های مد نظر است، الگو طراحی و گزارش خواهد شد تا در نهایت بتواند شکل عملیاتی نیز پیدا کند. بر اساس این الگو در نهایت برای هر یک از مؤلفه‌های سازنده، طراحی شکل خواهد گرفت که علاوه بر ایجاد اشتغال، درآمدزایی قابل توجهی نیز داشته باشد.

در این مطالعه جهت جمع‌آوری داده‌های مورد نظر از مصاحبه حضوری و پرسشگری میدانی از گردشگران در سواحل شهر رامسر در قالب طراحی پرسشنامه تخصصی آزمون انتخاب در بهار و تابستان ۱۳۹۷ بهره گرفته شد. قبل از برآورد پارامترها با مدل‌های پیشرفته با متغیر وابسته گسسته، طراحی دقیق الگو و مجموعه‌های انتخاب براساس طرح‌های فاکتوریل متعامد^۱ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بدین جهت شناسایی ویژگی‌ها یا همان متغیرهای جذب گردشگری دریایی و بررسی وضعیت موجود در منطقه مورد مطالعه جهت برآورده شدن اهداف مطالعه لازم خواهد بود. بدین سبب استفاده از نظر کارشناس عرصه گردشگری جهت بومی کردن موارد حاصله از مطالعات پیشین کارا است. در جدول ۳ ویژگی‌های گردشگری ساحلی و دریایی از مطالعات اشاره شده در جدول ۲، جهت طراحی مجموعه‌های انتخاب به کار گرفته شده، استخراج و با مشورت اساتید و متخصصین امر گردشگری بومی سازی گردید و در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت، آورده شده است.

جدول ۳. ویژگی‌های گردشگری ساحلی و دریایی به کار گرفته شده در مطالعات بررسی شده در جدول ۲

شرح	ویژگی‌های گردشگری
این ویژگی شامل وسعت طول و عرض ساحل و آزادی آن، میزان خلوص و آلک شن ساحل، ایجاد فضای سبز در ساحل، زیبایی و شفافیت آب دریا، و مقدار زیاده‌های موجود در ساحل	چشم انداز ساحل و دریا
شامل ایمنی شنا در آب و وجود نجات غریق، تردد وسایل موتوری (موتور سیکلت، اتومبیل، جت اسکی و قایق موتوری) در ساحل و دریا، ازدحام و شلوغی و آلودگی صوتی، امنیت انتظامی و رعایت الزامات قانونی، اخلاقی و فرهنگی ساحل و دریا	ایمنی و امنیت ساحل و دریا
شامل تعداد سطل زباله موجود در ساحل، امکانات دوش آب استحمام و توالت، مکان اقامت و استراحت موقت و دائم، سایبان و آلاچیق در ساحل، امکانات برای افراد معلول	امکانات بهداشتی و رفاهی
فراهم بودن زیرساخت‌های لازم برای اشتغال مستقیم و غیرمستقیم نیروی کار متخصص گردشگری (متصدیان) با رفتار حرفه‌ای برای جلب رضایت گردشگران	اشتغال افراد متخصص گردشگری با رفتار مناسب
خدماتی مانند پارکینگ ساحلی، اماکن و جشنواره‌های مذهبی و فرهنگی، خدمات امدادی و درمانی و اینترنت تفریحی شامل ورزش و تفریحات ساحلی و دریایی (جت اسکی، قایق و اتوبوس دریایی، اسکله تفریحی، فوتبال و والیبال ساحلی، پاراسایکلینگ و ...)	امکانات خدماتی و تفریحی
شامل تمام هزینه‌ها از زمان ورود به ساحل و دریا تا خروج (شامل هزینه ورود، پارکینگ، تفریح ساحلی، تفریح دریایی، اقامت موقت، گشت دریایی و جت اسکی و ...)	هزینه‌ی روزانه تفریحی و گردشگری در ساحل و دریا برای هر خانوار

منبع: یافته‌های پژوهش

همانطور که در شرح جدول ۳ نشان داده شده است، هر یک از ویژگی‌ها از ترکیب چند مولفه تشکیل شده است. کلیه معیارها براساس نظرات کارشناسان و اساتید گردشگری تعریف و در قالب جدول فوق تنظیم شده است. جدول فوق به همراه شرح آن در قالب پیش پرسشنامه به متخصصین گردشگری و همچنین گردشگران توزیع گردید. سپس وضعیت فعلی هر یک از ویژگی‌های فوق در قالب سه وضعیت بحرانی، مطلوب و عالی بر اساس نظر کارشناسان، گردشگران و همچنین بررسی وضعیت میدانی ساحل گردشگری رامسر تقسیم بندی شد. بر این اساس وضعیت هر یک از ویژگی‌های در نظر گرفته شده در سواحل رامسر بحرانی سنجیده شد. همچنین سطح فعلی هزینه روزانه گردشگری در سواحل رامسر برای یک خانوار ۴ نفره، ۶۶۰ هزار ریال در نظر گرفته شد. بر این اساس با توجه به نظر کارشناسان می‌توان تا ۵۰ درصد

وضعیت فعلی هر یک از ویژگی‌ها را در صورت افزایش هزینه‌های گردشگری ساحلی و دریایی تا ۴۰ درصد نسبت به وضعیت فعلی بهبود بخشید. با این حساب برای هر ویژگی دو سطح بهبود ۲۵ و ۵۰ درصدی پیشنهاد شد و برای ویژگی هزینه گردشگری دو سطح ۸۰۰,۰۰۰ و ۹۲۵,۰۰۰ ریالی پیشنهاد شد. بنابراین برای همه ویژگی‌های سه سطح وضعیت فعلی، وضعیت مطلوب و وضعیت عالی در نظر گرفته شد. بر اساس طرح فاکتوریل کلی تعداد مجموعه‌های انتخاب برای ۶ ویژگی ۲ سطح برابر با ۶۴ خواهد بود. جهت کاهش پیچیدگی و ازدیاد تعداد مجموعه‌های انتخاب از طرح فاکتوریل متعامد بهینه برای طراحی مجموعه‌های انتخاب بهره گرفته شد. بر این اساس تعداد ۸ مجموعه انتخاب، طراحی و در قالب پرسشنامه آزمون انتخاب بین گردشگران در سواحل شهر رامسر توزیع گردید. در جدول ۴ نمونه‌ای از مجموعه انتخاب آورده شده است.

جدول ۴. یک نمونه از مجموعه‌های انتخاب در پرسشنامه

ویژگی‌ها	الف	ب	ج
چشم انداز ساحل و دریا	۵۰٪ بهبود	۵۰٪ بهبود	
ایمنی و امنیت ساحل و دریا	۵۰٪ بهبود	۲۵٪ بهبود	(هیچ کدام)
امکانات بهداشتی و رفاهی	۲۵٪ بهبود	۵۰٪ بهبود	تمایل ندارم تغییری در وضعیت
اشتغال افراد متخصص گردشگری با رفتار مناسب	۲۵٪ بهبود	۲۵٪ بهبود	کنونی گردشگری سواحل و دریای
امکانات خدماتی و تفریحی	۲۵٪ بهبود	۵۰٪ بهبود	مازندران صورت گیرد
متوسط هزینه‌ی روزانه گردشگری برای هر خانوار	۹۲,۵۰۰	۸۰,۰۰۰	به طور متوسط ۶۶,۰۰۰ تومان
لطفاً یک گزینه را انتخاب نمایید	☐	☐	☐

منبع: یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری بر اساس انتخاب استفاده شد. در رویکرد انتخاب، تعداد مشاهدات با تعداد پرسشنامه‌ها متفاوت است و در واقع هر مجموعه انتخاب، یک مشاهده محسوب می‌شود (بنیت و آدامویز، ۲۰۰۱: ۶۵). از این رو با توجه به اینکه در این مطالعه هر پرسشنامه شامل ۸ مجموعه انتخاب است، در سواحل شهر رامسر با ۶۴۰ گردشگر از کل جامعه گردشگران ساحلی و دریایی، نمونه گرفته شد. این تعداد حتی بیشتر از حداقل مقدار معنی‌داری در سطح ۱ درصد بر اساس جدول مورگان برای نمونه‌گیری با جامعه نامعلوم است. البته پس از طراحی پرسشنامه اولیه، به منظور کاهش خطا و اصلاح آن،

ابتدا ۱۰ پیش پرسشنامه از گردشگران در سواحل رامسر تکمیل شد، سپس با استفاده از اطلاعات بدست آمده، پرسشنامه اصلی طراحی و در بهار و تابستان ۱۳۹۷ جمع‌آوری گردید.

یافته‌ها

در ابتدای این بخش توصیف آماری نمونه مورد مطالعه بطور خلاصه آماده است. براساس اطلاعات جمع‌آوری شده در قالب پرسشنامه، ۷۲/۵ درصد گردشگران مرد و ۲۷/۵ درصد آنها زن و ۸۰ درصد آنها متاهل و ۲۰ درصد آنها مجرد بودند. میانگین سنی گردشگران ۳۵/۸، میانگین سطح تحصیلات آنان لیسانس، و بطور میانگین تعداد افراد تحت تکفل هر گردشگر ۳/۵ نفر بوده است. گردشگران بازدید کننده از سواحل رامسر بطور میانگین ۴۳۳/۲ کیلومتر سفر کردند و میانگین هزینه روزانه هر نفر از گردشگران ساحلی و دریایی در کل سفر نزدیک به ۱ میلیون ۵۸۰ هزار ریال بوده است. همچنین هر گردشگر بطور میانگین ۳۰ میلیون ریال مخارج ماهانه و ۳۰ میلیون ۴۳۸ هزار ریال درآمد ماهانه را اعلام کرده‌اند. از طرفی گردشگران بطور میانگین ۴/۱۵ شب اقامت شبانه در رامسر داشته‌اند. از طرفی ۷۰ درصد گردشگران در ساحل رامسر در فعالیت‌های عام المنفعه شرکت دارند، فقط ۱۷/۵ درصد آنها در سازمان‌های مردم نهاد محیط زیستی عضو هستند و ۷۳/۷۵ درصد آنان روش فعلی درآمدزایی در سواحل رامسر و پرداخت هزینه‌های گردشگری به روش فعلی را مناسب نمی‌دانند. مهمترین مقصد تفریحی گردشگران در سفر به استان مازندران، سواحل دریا با ۶۰ درصد علاقه و مهمترین هدف آنان از سفر به رامسر با ۷۱ درصد سفر تفریحی نسبت به اهدافی مانند درمانی و زیارتی و دیدار اقوام بوده است. گردشگران از نظر شاخص نگرش محیط زیستی که ساخته شده از چهار متغیر شامل مطالعه مطالب محیط زیستی، مشاهده فیلم‌های محیط زیستی، علاقه به مناظر طبیعی و میزان استفاده از محصولات سازگار با محیط زیست می‌باشد، نگرش مثبتی دارند، بطوری که میانگین نمره ۳/۹۳ از ۵ را بدست آوردند. در نهایت گردشگران و بازدیدکنندگان ساحل رامسر ویژگی‌های ۶ گانه ذکر شده در مجموعه‌های انتخاب را اولویتبندی کردند. به ترتیب چشم انداز ساحل و دریا، امکانات بهداشتی و رفاهی، امنیت ساحل و دریا، امکانات خدماتی و تفریحی، اشتغال نیروهای متخصص گردشگری و در آخر هزینه گردشگری در اولویت یک تا شش برای گردشگران قرار گرفتند. قرار گرفتن هزینه گردشگری در رتبه آخر نشان از این دارد که گردشگران به شرط وجود دیگر ویژگی‌ها و بالا بودن کیفیت آنها، حاضرند هزینه کنند تا به سطح بالاتری از مطلوبیت دست یابند. در ادامه نتایج الگوی رگرسیونی لاجیت شرطی حاصل از روش آزمون انتخاب آورده شده است. در جدول ۵ نتایج رگرسیون لاجیت شرطی به همراه اثر نهایی هر

یک از ویژگی‌ها آورده شده است.

در این مطالعه جهت برآورد آزمون انتخاب، به دلیل این که تأثیر ویژگی‌های ساحل را بر تمایل به پرداخت و مطلوبیت نهایی افراد برآورد کردیم، از مدل رگرسیونی لاجیت شرطی استفاده شد و نتایج این برآورد در جدول ۵ آورده شده است.

جدول ۵. نتایج برآورد مدل رگرسیونی لاجیت شرطی برای روش CE

ویژگی	ضریب	انحراف معیار	آماره z	سطح معنی داری	اثر نهایی
چشم انداز ساحل و دریا	۰/۲۱۴ ^{oo}	۰/۱۰۴	۲/۰۶	۰/۰۳۹	۰/۰۵۰
ایمنی و امنیت ساحل و دریا	۰/۰۲۱	۰/۰۹۱	۰/۲۳	۰/۸۱۷	۰/۰۰۴
امکانات بهداشتی و رفاهی	۰/۴۳۲ ^{ooo}	۰/۰۸۸	۴/۹۱	۰/۰۰۰	۰/۱۰۱
اشتغال افراد متخصص گردشگری با رفتار مناسب	۰/۱۱۶	۰/۱۳۴	۰/۹۵	۰/۳۴۰	۰/۰۲۷
امکانات خدماتی و تفریحی	۰/۲۲۹ ^o	۰/۰۰۰۰۵	۱/۷۴	۰/۰۸۲	۰/۰۵۳
متوسط هزینه‌ی روزانه گردشگری برای هر خانوار	-۰/۰۰۰۰۱ ^{ooo}	۰/۰۰۰۰۰۷	-۲/۶۹	۰/۰۰۷	-۰/۰۰۰۰۰۴۵
LR(۶): ۱۷۹/۷۶		Prob > LR:			
۰/۰۰۰		Pseudo R ² = ۰/۱۲			
Maximum Likelihood R ² : ۰/۲۴		McFadden's			
R2: ۰/۱۲		N=۱۹۲۰			

منبع: یافته‌های پژوهش *، ** و *** به ترتیب معنی داری در سطح ۱۰، ۵ و ۱ درصد

با توجه به اطلاعات جدول ۵، آماره LR برابر با ۱۷۹/۷۶ شده است که نشان‌دهنده آن است که رگرسیون لاجیت شرطی در سطح یک درصد معنی دار شده است. مقدار بالای آماره لگاریتم درست‌نمایی نشان‌دهنده تصریح درست مدل برآورد شده است. همچنین، مقدار ضریب خوبی برازش کاذب برابر با ۰/۱۲ و R² مک‌فادن برابر با ۰/۱۲ و Maximum Likelihood R2 برابر با ۰/۲۴ شده است که مقدار پایین این آماره‌ها در مدل‌های گسسته مانند لاجیت شرطی عادیست. از میان ویژگی‌ها، ویژگی چشم انداز ساحل و دریا، امکانات بهداشتی و رفاهی، امکانات خدماتی و تفریحی و هزینه روزانه گردشگری به ترتیب در سطح ۵ درصد، ۱ درصد، ۱۰ درصد و ۱ درصد معنی دار شده‌اند. از آنجا که در مدل‌های لاجیت شرطی ضرایب قابل تفسیر نیست در ادامه به تفسیر علامت ضرایب و اثرات نهایی پرداخته می‌شود.

علامت ویژگی چشم انداز ساحل و دریای رامسر تأثیر مثبت و معنی داری بر مطلوبیت نهایی یا تمایل به پرداخت گردشگران جهت استفاده تفریحی از سواحل رامسر دارد. به عبارتی با افزایش و بهبود وضعیت چشم انداز ساحل رامسر، تمایل به پرداخت افراد برای ورود و تفریح در ساحل افزایش می‌یابد. بر اساس اثر نهایی این ویژگی، با ثابت ماندن سایر شرایط و یک واحد (درصد) بهبود در چشم‌انداز ساحل رامسر، ۰/۰۵۰ واحد مطلوبیت نهایی افراد یا تمایل به پرداخت افراد برای تفریح در ساحل رامسر افزایش می‌یابد. علامت ویژگی امکانات بهداشتی و رفاهی ساحل مثبت و معنی دار است، یعنی با بهبود امکانات بهداشتی و رفاهی ساحل رامسر مطلوبیت نهایی افراد یا به عبارتی تمایل به پرداخت‌شان برای بازدید از ساحل افزایش می‌یابد. بر اساس اثر نهایی این ویژگی، با ثابت ماندن سایر شرایط و یک واحد (درصد) بهبود در امکانات بهداشتی و رفاهی ساحل رامسر، ۰/۱۰۱ واحد مطلوبیت نهایی افراد برای تفریح در ساحل رامسر افزایش می‌یابد.

علامت ویژگی امکانات خدماتی و تفریحی ساحل مثبت و معنی دار شده است، یعنی با بهبود امکانات خدماتی و تفریحی ساحل رامسر مطلوبیت نهایی افراد برای بازدید از ساحل افزایش می‌یابد. به این معنی که با ثابت ماندن سایر شرایط و یک واحد (درصد) بهبود در امکانات خدماتی و تفریحی ساحل رامسر، ۰/۰۵۳ واحد مطلوبیت نهایی افراد برای تفریح در ساحل رامسر افزایش می‌یابد. نهایتاً علامت ویژگی قیمت یا هزینه روزانه گردشگری خانوار در سطح یک درصد تأثیر منفی بر مطلوبیت نهایی یا تمایل به پرداخت افراد دارد. به عبارتی با افزایش یک واحدی (درصدی) هزینه برای تفریح، مطلوبیت نهایی افراد کاهش خواهد یافت که این نتایج با تئوری تقاضا سازگار است. با یک واحد (۱۰ هزار ریال) افزایش هزینه روزانه گردشگری در ساحل رامسر و ثابت ماندن سایر شرایط، مطلوبیت نهایی گردشگران به اندازه ۰/۰۰۰۰۰۴۵ واحد کاهش می‌یابد.

ویژگی‌های امنیت ساحل و دریا و اشتغال افراد متخصص گردشگری اثر مثبت بر تمایل به پرداخت گردشگران سواحل رامسر دارد، اما این متغیرها از نظر آماری معنی دار نشده‌اند بنابراین از تفسیر آنها صرف نظر می‌شود. در ادامه به جهت راستی‌آزمایی مدل رگرسیونی لاجیت شرطی، آزمون استقلال بین گزینه‌های نامرتب به کمک آماره هاسمن- مک‌فادن انجام شده که نتایج آن در جدول ۶ آورده شده است.

جدول ۶. نتیجه آزمون هاسمن - مک فادن برای بررسی آزمون IIA

χ^2	
-۰/۱۱	گزینه اول
-۰/۳۶	گزینه دوم
-۲۴/۶۰	گزینه سوم

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به مقدار آماره‌ی کای دو در جدول ۵، مشاهده می‌شود که این مقدار برای هر سه گزینه موجود در مجموعه‌های انتخاب منفی شده است، این نتیجه مؤید آن است که فرضیه H_1 رد و فرضیه H_0 مبنی بر عدم رابطه سیستماتیک یا استقلال بین گزینه‌های طراحی شده در مجموعه‌های انتخاب را نمی‌توان رد کرد. بنابراین مدل رگرسیونی لاجیت شرطی، مناسب‌ترین الگو برای بررسی ویژگی‌ها بر تمایل به پرداخت افراد برای تفریح در ساحل رامسر مورد تأیید می‌باشد. منفی شدن این آماره غیرمعمول برای آزمون هاسمن نیست، به ویژه هنگامی که نمونه نسبتاً کوچک است، به عبارتی تعداد فراوانی انتخاب هر گزینه کوچک است (هاسمن، ۱۹۸۴).

همان‌طور که در بخش روش پژوهش بیان شد، اهمیت برآورد تأثیر متغیرهای توضیحی بر مطلوبیت نهایی افراد در مدل انتخاب، برآورد تمایل به پرداخت افراد برای هر یک از ویژگی‌های معنی‌دار است. از آنجا که ضرایب به خودی خود تفسیر شده‌اند، برای مقایسه‌ی مقادیر ضرایب از قیمت‌های ضمنی استفاده شده و نرخ نهایی جانشینی بین ویژگی‌های چشم انداز ساحل، امکانات خدماتی - تفریحی، امکانات بهداشتی - رفاهی محاسبه شده است. این مقادیر در جدول ۷ گزارش شده است.

جدول ۷. ارزش ضمنی هر یک از ویژگی‌های گردشگری ساحلی و دریایی

ویژگی	تمایل به پرداخت (ریال)
چشم انداز ساحل و دریا	۲۱۴,۰۰۰
ایمنی و امنیت ساحل و دریا	۲۱,۰۰۰ ^{na}
امکانات بهداشتی و رفاهی	۴۳۲,۰۰۰
اشتغال افراد متخصص گردشگری با رفتار مناسب	۱۱۶,۰۰۰ ^{na}
امکانات خدماتی و تفریحی	۲۲۹,۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش ^{na}: بی معنی از نظر آماری

با توجه به اطلاعات جدول ۷، افراد نمونه مورد بررسی بیشترین قیمت ضمنی یا تمایل به پرداخت را

برای بهبود امکانات بهداشتی - رفاهی در حدود ۴۳۲,۰۰۰ ریال دارند. بعد از آن برای بهبود امکانات خدماتی - تفریحی حاضر هستند ۲۲۹,۰۰۰ ریال پرداخت نمایند. همچنین تمایل به پرداخت گردشگران برای بهبود چشم انداز ساحل رامسر به ازای هر روز-خانوار ۲۱۴,۰۰۰ ریال می‌باشد. تمایل به پرداخت یا ارزش ضمنی ویژگی‌های اشتغال افراد متخصص و ایمنی و امنیت ساحل به ترتیب ۱۱۶,۰۰۰ و ۲۱,۰۰۰ هزار ریال محاسبه شده است ولی این دو ویژگی دارای اثر معنی‌دار از نظر آماری نیستند. با این حساب هر کدام از خانوارها حاضر هستند در مجموع به طور میانگین نزدیک به ۸۷۵,۰۰۰ ریال برای استفاده و بهبود امکانات ساحل رامسر پرداخت نمایند. همچنین از آنجا که تعداد نمونه مورد بررسی ۱۹۱۷ مشاهده هستند، ارزش تفریحی ساحل رامسر برای افراد در نمونه مورد بررسی، ۱,۶۷۷,۳۷۵,۰۰۰ ریال محاسبه می‌شود.

با توجه به انتخاب‌هایی که افراد انجام داده‌اند، قیمت‌های ضمنی و تغییر در سطوح ویژگی‌ها از یک سیاست فرضی به سیاست فرضی دیگر، می‌توان مقادیر رفاه اقتصادی در یک سیاست فرضی را محاسبه کرد. نحوه محاسبه اختلاف بحرانی هیکس یا مازاد جبرانی، در بخش روش پژوهش شرح داده شد. با حذف گزینه‌ی وضعیت کنونی (گزینه سوم هر کارت) که در بین گزینه‌های انتخابی در ۸ مجموعه انتخاب، ثابت است و حذف سطوح تکراری، ۵ گزینه یا سناریوی متفاوت انتخاب و ارائه شد، که در جدول ۸ آورده شده است. همچنین با توجه به معنی‌دار نشدن ویژگی ایمنی و امنیت ساحل و دریا و اشتغال افراد متخصص، تمایل به پرداخت این متغیرها در محاسبه‌ی رفاه وارد نشده است.

جدول ۸. الگوی گردشگری و محاسبه رفاه برای پنج سناریوی پیشنهادی

ویژگی‌ها	سناریو ۱	سناریو ۲	سناریو ۳	سناریو ۴	سناریو ۵
چشم انداز ساحل و دریا	۲۵٪ بهتر	۵۰٪ بهتر	۵۰٪ بهتر	۲۵٪ بهتر	۵۰٪ بهتر
ایمنی و امنیت ساحل و دریا na	۰	۰	۰	۰	۰
امکانات بهداشتی و رفاهی	۲۵٪ بهتر	۵۰٪ بهتر	۲۵٪ بهتر	۵۰٪ بهتر	۲۵٪ بهتر
اشتغال افراد متخصص گردشگری na	۰	۰	۰	۰	۰
امکانات خدماتی و تفریحی	۲۵٪ بهتر	۵۰٪ بهتر	۲۵٪ بهتر	۵۰٪ بهتر	۵۰٪ بهتر
هزینه گردشگری (ریال)	۸۰۰,۰۰۰	۹۲۵,۰۰۰	۹۲۵,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰
تغییرات رفاه	۹۵۰,۰۰۰	۱,۷۰۰,۰۰۰	۱,۰۳۹,۰۰۰	۱,۶۱۱,۰۰۰	۱,۳۹۳,۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش na به دلیل معنی‌دار نشدن، تغییرات این ویژگی، در نظر گرفته نشد و محاسبه نگردید.

در جدول ۸، مقدار تغییر در رفاه در اثر تغییر بین وضعیت کنونی و اعمال هر یک از سیاست‌ها، نشان

داده شده است. بالاترین مقدار رفاه در سیاست فرضی یا سناریوی شماره ۴ ایجاد شده است. این سناریو با ۲۵ درصد بهبود در وضعیت کنونی امکانات چشم اندازی و ۵۰ درصد بهبود در وضعیت امکانات بهداشتی و رفاهی و ویژگی خدماتی-تفریحی و دریافت ۸۰۰,۰۰۰ ریال، بیشترین رضایت یا رفاه را در افراد مورد بررسی ایجاد کرده است و در قسمت توصیف آماری انتخاب بین گزینه‌های هر مجموعه انتخاب، این گزینه جز پرطرفدارترین‌ها بوده است. همه سناریوهای پیشنهادی رفاه مثبتی را در گردشگران سواحل رامسر ایجاد می‌کند.

نتیجه‌گیری

گردشگری به عنوان یک محصول اقتصادی منابع طبیعی و محیط زیست بسیار مورد توجه اقتصادهای توسعه یافته و رو به رشد قرار دارد. از آنجا که ایران در زمینه برخورداری از سواحل و دریا دارای مزیت است، تعریف، طراحی و ارائه الگویی بومی برای فعال کردن این پتانسیل در سواحل شمال کشور برای کمک به اقتصاد محلی، منطقه‌ای و ملی مثمر ثمر خواهد بود. بدین جهت در این مطالعه به کمک جدیدترین روش‌های ارزشگذاری اقتصادی منابع طبیعی، ارزش یا اولویت ویژگی‌های گردشگری سواحل و دریای رامسر به عنوان نمونه‌ای از سواحل شمال ایران، از نظر گردشگران سنجیده شد. براین اساس و نتایج این مطالعه ۵ سناریوی قابل دسترس که از نظر کارشناسان گردشگری ساحلی و دریایی مورد تایید است، پیشنهاد گردید و میزان تغییر رفاه گردشگران محاسبه و گزارش شد. نتایج این پژوهش با نتایج مطالعات کرستی و همکاران (۲۰۱۵)، بیردیر و همکاران (۲۰۱۳) تا حد زیادی مطابقت دارد با این تفاوت که در مطالعه حاضر در نهایت الگوی گردشگری ساحلی و دریایی بر اساس ترجیحات گردشگران پیشنهاد گردید. بدین طریق که به روش آزمون انتخاب، براساس ترجیحات (انتخاب) گردشگران، الگوی گردشگری (سناریوها) پیشنهاد گردید که برای گردشگران رفاه ایجاد کرده و از طرفی به دلیل اینکه گردشگران حاضرند برای هر کدام از سناریوهای ارائه شده هزینه بیشتری پرداخت نمایند، برای سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران حوزه گردشگری جذاب نیز هستند. در ادامه با توجه به نتایج حاصل شده در این پژوهش، پیشنهادات کاربردی جهت بهبود وضعیت گردشگری ساحلی و دریایی جذب گردشگر و ایجاد اشتغال و درآمدزایی ارائه می‌شود.

در بین ویژگی‌های گردشگری، امکانات بهداشتی و رفاهی سواحل و دریای رامسر نظیر تعداد سطل زباله موجود در ساحل، امکانات دوش آب استحمام و توالت، مکان اقامت و استراحت موقت و دائم، سایبان و آلاچیق در ساحل، امکانات برای افراد معلول برای گردشگران بیشترین ارزش یا مطلوبیت نهایی را ایجاد

می‌کند. بنابراین بهبود این امکانات تا سطح ۵۰ درصد نسبت به وضعیت موجود تأثیر بسزایی در ایجاد رضایت در گردشگران دارد.

ویژگی‌های خدماتی و تفریحی مانند پارکینگ ساحلی، اماکن و جشنواره‌های مذهبی و فرهنگی، خدمات امدادی و درمانی و اینترنت، و امکانات تفریحات ساحلی و دریایی (جت اسکی، قایق و اتوبوس دریایی، اسکله تفریحی، فوتبال و والیبال ساحلی، پاراسیلینگ و ...)، دومین متغیر تأثیرگذار می‌باشد و پس از آن چشم انداز ساحل و دریای رامسر قرار دارد. بهبود این دو ویژگی نیز تا سطح ۵۰ و حتی ۲۵ درصد نسبت به وضعیت فعلی، مطلوبیت نهایی بسزا و تأثیرگذاری را در گردشگران ایجاد خواهد کرد.

با توجه به اینکه هر خانوار حاضر است برای بهبود مجموع هر یک از ویژگی‌ها نزدیک به ۸۷۵,۰۰۰ ریال به ازای یک روز تفریح در ساحل رامسر هزینه کند، نشان می‌دهد اگر شرایط بهبود پیدا کند، تمایل به پرداخت گردشگران بیشتر می‌شود که این امر، سرمایه‌گذاری‌های لازم را جهت بهبود شرایط گردشگری سواحل رامسر را شفاف‌تر کرده و دیدی روشن‌تر در ارتباط با درآمدزا بودن هزینه بیشتر را می‌دهد.

از طرفی نمی‌توان اثر مثبت ویژگی‌های ایمنی و امنیت سواحل شامل ایمنی شنا در آب و وجود نجات غریق، تردد وسایل موتوری (موتور سیکلت، اتومبیل، جت اسکی و قایق موتوری) در ساحل و دریا، ازدحام و شلوغی و آلودگی صوتی، امنیت انتظامی و رعایت الزامات قانونی، اخلاقی و فرهنگی ساحل و دریا و همچنین اشتغال افراد متخصص را نادیده گرفت. این متغیرها از نظر آماری در نمونه مورد مطالعه معنی‌دار نشد ولی به واقع تأثیر مثبت و سرمایه‌گذاری برای بهبود هر یک از این بخش‌ها قابل توجه است.

در نهایت سناریوی شماره ۴ به عنوان الگوی برتر گردشگری ساحلی و دریایی رامسر به دلیل اینکه بیشترین تغییر رفاه را در گردشگران ایجاد می‌کند، پیشنهاد می‌شود. در این الگو چشم انداز ساحل و دریا با ۲۵ درصد، امکانات بهداشتی و رفاهی با ۵۰ درصد و امکانات خدماتی و تفریحی نیز با ۵۰ درصد بهبود نسبت به وضعیت فعلی پیشنهاد می‌شود. در این سناریو، هزینه‌های گردشگری به اندازه ۲۰ درصد نسبت به میانگین وضعیت فعلی افزایش خواهد داشت یعنی از ۶۶۰ هزار ریال به ۸۰۰ هزار ریال به ازای یک روز برای هر خانوار افزایش می‌یابد. این در حالیست که در محاسبات این پژوهش مجموع تمایل به پرداخت خانوارها ۸۷۵ هزار ریال بدست آمد که ۷۵ هزار ریال بیشتر از سطح هزینه تعیین شده در سناریوی پیشنهادی شماره ۴ است. این تفاوت قیمت را می‌توان با سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی اصولی در جهت بهبود ویژگی‌ها و امکانات گردشگری و بکارگیری مستقیم و غیرمستقیم نیروی کار جدید و متخصص بهره گرفت.

منابع

- پوراحمد، احمد؛ فردوسی، سجاد و شاه محمدی، حمیدرضا. (۱۳۹۵). «بررسی شاخص‌های گردشگری دریایی در استان‌های ساحلی ایران». *فصلنامه علوم و فناوری دریایی*. ۷. ۲۰، ۷۸. ۵۵-۶.
- حیدرزاده، کمال، چمنی، فرهاد. فرمبهنی فراهانی، اکبر. و حیدری، سارا. (۱۳۸۵). «گزارش بررسی گردشگری دریایی در ایران». سازمان توسعه تجارت ایران. دفتر بررسی بازار کالا و خدمات. ۱۱. ۴۱-۱۶.
- خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا). (۱۳۹۴). <http://www8.irna.ir/fa/News/81553799>.
- راسخی، سعید؛ کریمی، سعید و حامدی، منیره. (۱۳۹۱). «اندازه‌گیری و عوامل مؤثر بر تمایل به پرداخت گردشگران ساحلی با استفاده از روش ارزشگذاری مشروط: یک مطالعه‌ی موردی برای سواحل دریای خزر». *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری* ۱. ۲. ۱۳-۳۲.
- سازمان بنادر و دریانوردی جمهوری اسلامی ایران. آمار و اطلاعات. (۱۳۹۵).
- سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ایران، آمار و اطلاعات. سال‌های مختلف.
- سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران. مجمع تشخیص مصلحت نظام. (۱۳۸۲).
- غلامی، سارا. صدرالدین متولی، محمد. نظری فرد و نبی، عباس. (۱۳۹۰). «ارائه الگوی بهینه در صنعت گردشگری در شهرهای ساحلی مازندران (مطالعه موردی: شهرستان چالوس) بر اساس مدل SWOT». *نخستین همایش ملی آردمان شهر ایران، نور، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور*. ۱۶. ۱۰-۲۳.
- کمانی زاده، یعقوب. رضایی، محمدرضا. (۱۳۹۴). «تعیین استراتژی بهینه برای توسعه گردشگری دریایی با استفاده از رهیافت تلفیقی SWOT-ANP (مطالعه موردی: جزیره کیش)». *فضای جغرافیایی*. ۱۱۵. ۵۱. ۱۹-۴۳.
- کامان، مایکل، استاگل، زیگرید. (۱۳۸۹). *مقدمه‌ای بر اقتصاد بوم‌شناختی*. ترجمه: اسماعیل صالحی، علی حبیبی و فرزاد پور اصغر سنگاچین. چاپ اول. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- مافی، عزت‌الله و جوانبخت قهفرخی، زهره. (۱۳۹۰). «تحلیل راهبردهای توسعه گردشگری با استفاده از مدل SWOT (با تأکید بر جزیره قشم)». *سیاسی-اقتصادی*. ۲۸۴. ۲۴۹-۲۴۰.
- مرکز آمار ایران. طرح ملی آمارگیری گردشگری. (۱۳۹۶).
- مؤمنی دهقی، کوروش و داوده، حدیث. (۱۳۹۲). «ارائه الگوی تأثیر ادراک گردشگران بر توسعه گردشگری نواحی ساحلی رودخانه کارون». *اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار*. تهران. انجمن محیط زیست کومش. دانشگاه صنعت هوایی. ۱۸. ۱۱۲-۱۲۵.
- Beharry-Borg, N. Scarpa, R. (2010). Valuing quality changes in Caribbean coastal waters for heterogeneous beach visitors. *Ecological Economics*, 69: 1124–1139.
- Bennett, J., and Adamowicz, V. (2001). *Some Fundamentals of Environmental Choice Modelling*, J. Bennett and R. Blamey (ed.), Edward Elgar, United States.
- Birdir, S. Ünal, Ö. Birdir, Kemal. T. Williams d, A. (2013) Willingness to pay as an economic instrument for coastal tourism management: Cases from Mersin, Turkey. *Tourism Management*, 36: 279-283.

- Brau, R. (2008). Demand-driven sustainable tourism? A choice modelling analysis. *Tourism Economics*, 14 (4) 691-708.
- Giorgio A, Jose BAH, Hernando SM, Andres VDD, Lucia LDO. (2018). Coastal Tourism Importance and Beach Users' Preferences: The "Big Fives" Criteria and Related Management Aspects. *J Tourism Hospit* 7: 347.
- Greene, W and Hensher, D. (2002). *A Latent Class Model for Discrete Choice Analysis: Contrasts with Mixed Logit*. Established under the Australian Research Council's Key Centre Program.
- Hanley, N.Wiktor A. Wright, R.E. (2005). Price vector effects in choice experiments: an empirical test. *Resour. Energy Econ*, 27(3), 227-234.
- Hausman, J. A., and D. L. McFadden. (1984). *Specification tests for the multinomial logit model*. *Econometrica*, 52:1219-1240.
- Hensher, D.A., Rose, J.M., Greene, W.H., (2005). *Applied Choice Analysis: A Primer*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Hess, S., Rose, J.M., (2009). *Allowing intra-respondent variations in coefficients estimated on repeated choice data*. *Transp. Res.* 43, 708-719.
- Louviere, J.J., Hensher, D.A., Swait, J.D., (2000). *Stated Choice Methods. Analysis and Application*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Luisetti, T. Turner, R Kerry. J. Bateman, I. Morse-Jones, S. Adams, C. Fonseca, L. (2011). Coastal and marine ecosystem services valuation for policy and management: Managed realignment case studies in England. *Ocean & Coastal Management*, 54: 212-224.
- McFadden, D. (1973). *Conditional logit analysis of qualitative choice behavior*.
- McFadden, D. (1981). *Econometric Models of Probabilistic Choice*, "Structural Analysis of Discrete Data.
- Pagiola, S., Arcenas, A., Platais, G., (2005), "Can payments for environmental services help reduce poverty? An exploration of the issues and the evidence to date from Latin America". *World Dev.* 33, 237-253.
- Prayaga, P. (2016). *Estimating the value of beach recreation for locals in the Great Barrier Reef Marine Park, Australia. Economic Analysis and Policy*, In Press, Accepted Manuscript .
- Penn, J M. (2013). *Valuation of Recreational Beach Quality and Water Quality Management Strategies in Oahu*. Theses and Dissertations--Agricultural Economics. Paper 19. http://uknowledge.uky.edu/agecon_etds/19.
- Ramdas, M. Mohamed, M. (2014). Impacts of tourism on environmental attributes, environmental literacy and willingness to pay: A conceptual and theoretical review. 5th Asia Euro Conference 2014. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 144. 378 - 391.
- Schuhmann, P. Bass, B, Casey, J and GillT D. (2016). Visitor preferences and willingness to pay for coastal attributes in Barbados. *Journal of Ocean & Coastal Management*. 134, 240-250.
- UNEP. (2008), "Payment for Ecosystem Services: Getting Started, the Katoomba group press", 64.

-
- WTTC, (2018) Travel and Tourism Economic Impact 2015: World. *World Travel and Tourism Council*, London, UK.
- Wunder, S., (2007), "The Efficiency of Payments for Environmental Services in Tropical Conservation", *Conservation Biology*. 21 (1): 48–58.
- Zhang, Wendong and Sohngen, Brent L., "*Heterogeneous Preferences for Water Quality Attributes: A Discrete Choice Experiment of Lake Erie Recreational Anglers*". (2017). CARD Working Papers. 590. https://lib.dr.iastate.edu/card_workingpapers/590.